

Wrocław, 20 lipca 2026 r.

Szanowny Pan
Wojciech ZajączkowskiPodsekretarz Stanu
Krajowy Koordynator Współpracy Rozwojowej
Ministerstwo Spraw Zagranicznych
al. J. Ch. Szucha 23, 00-580 Warszawa

Dotyczy: pisma interwencyjnego w sprawie zachowania i wzmocnienia edukacji globalnej w projekcie aktualizacji „Wieloletniego programu współpracy rozwojowej 2021–2030. Solidarność dla rozwoju” (konsultacje społeczne ogłoszone 17 lipca 2026 r.).

Szanowny Panie Ministrze,

w imieniu Fundacji Edukacji Globalnej, w związku z ogłoszonymi 17 lipca 2026 r. konsultacjami społecznymi projektu aktualizacji „Wieloletniego programu współpracy rozwojowej 2021–2030. Solidarność dla rozwoju” (dalej: Program), zwracamy się do Pana Ministra — jako Krajowego Koordynatora Współpracy Rozwojowej — z pismem o charakterze interwencyjnym. Rozumiemy i podzielamy potrzebę aktualizacji Programu wobec zmieniającego się kontekstu międzynarodowego oraz jego silniejszego ukierunkowania na bezpieczeństwo, odporność i strategiczne interesy Polski. Właśnie dlatego z troską przyjmujemy, że projekt (rozdział 5) znacząco ogranicza edukację globalną — a więc narzędzie, które celom tym najlepiej służy. Nie postulujemy powrotu do stanu sprzed aktualizacji; wskazujemy, jak w ramach nowego podejścia zachować i wzmocnić edukację globalną, by realnie wspierała priorytety Strategii. Występujemy z pozycji eksperckiego partnera państwa, w przekonaniu, że kwestię tę można rozstrzygnąć jeszcze na obecnym etapie prac. Szczegółowe propozycje brzmienia zapisów przekazujemy na formularzu uwag; niniejsze pismo dotyczy zagadnienia o charakterze systemowym.

1. Które elementy projekt pomija — i dlaczego ma to znaczenie

Projekt aktualizacji usuwa zobowiązanie do opracowania krajowego dokumentu strategiczno-operacyjnego dotyczącego edukacji globalnej; rezygnuje z komponentu wolontariatu (co odzwierciedla zmiana tytułu rozdziału z „Edukacja globalna i wolontariat” na „Edukacja globalna”); pomija dotychczasowy nacisk na przeciwdziałanie stereotypom na temat krajów Globalnego Południa oraz katalog wartości i postaw; a jednocześnie zawęża edukację globalną do edukacji formalnej, wskazując, że „wiodącą rolę będzie pełnił resort edukacji” i wiążąc ją z „obowiązującą podstawą programową”. W praktyce oznacza to przesunięcie odpowiedzialności za edukację globalną poza obszar współpracy rozwojowej. Wskazujemy te braki nie po to, by przywracać poprzednią wersję dokumentu,

lecz dlatego, że dotyczą one instrumentów, bez których edukacja globalna nie będzie mogła skutecznie służyć nowym celom Programu.

2. Edukacja globalna jest odpowiedzialnością państwa i należy do właściwości MSZ

Edukacja globalna jest w polskim porządku prawnym umocowana jako element współpracy rozwojowej — na mocy ustawy z dnia 16 września 2011 r. o współpracy rozwojowej (tzw. III filar Polskiej pomocy), a jej powszechnie przyjęta definicja pochodzi z trójstronnego Porozumienia z 2011 r. (MSZ – MEN – Grupa Zagranica). Jest to zatem obszar należący do właściwości Ministra Spraw Zagranicznych i Krajowego Koordynatora Współpracy Rozwojowej. Jednocześnie pojęcie „edukacji globalnej” nie występuje ani w ustawie Prawo oświatowe, ani w żadnym kluczowym akcie regulującym system oświaty.

Państwowy charakter tej odpowiedzialności potwierdza pozycja Polski w sieci GENE (Global Education Network Europe). GENE definiuje się jako:

„GENE is the European network of Ministries and Agencies with national responsibility for policymaking, funding and support in the field of Global Education”.

„GENE to europejska sieć Ministerstw i Agencji ponoszących krajową odpowiedzialność za kształtowanie polityki, finansowanie i wsparcie w dziedzinie edukacji globalnej” (www.gene.eu).

Sieć zrzesza blisko 60 ministerstw i agencji z ponad 25 państw europejskich, przy czym wiodącą rolę w kształtowaniu polityki i finansowaniu edukacji globalnej odgrywają w niej **resorty spraw zagranicznych i rządowe agencje rozwoju** (m.in. Irish Aid, szwedzka Sida, francuska AFD, niemieckie BMZ / Engagement Global, Austrian Development Agency, portugalski Instituto Camões). Polskę reprezentuje w GENE — nieprzerwanie od 2005 r. — **Ministerstwo Spraw Zagranicznych (Polska pomoc)**, a MSZ było gospodarzem posiedzenia okrągłego stołu GENE w Warszawie. Dowodzi to, że edukacja globalna jest w Europie i w Polsce rozumiana jako zadanie polityki zagranicznej i rozwojowej państwa, a nie jako fakultatywny element szkolnej podstawy programowej.

Co więcej, przeprowadzony na wniosek polskiego rządu przegląd partnerski GENE (Raport krajowy „Global Education in Poland”, 2010 r.) wprost zalecił ustanowienie krajowego komitetu ds. edukacji globalnej „*pod auspicjami Ministerstwa Spraw Zagranicznych (Polska pomoc) jako głównego organu finansującego*”, opracowanie krajowej strategii oraz zapewnienie stabilnego, stopniowo rosnącego finansowania. Powierzenie wiodącej roli resortowi edukacji i związanie edukacji globalnej wyłącznie z podstawą programową tworzy więc **lukę odpowiedzialności** i jest sprzeczne z rekomendacjami, które Polska sama przyjęła: współpraca rozwojowa wycofuje się z obszaru, którego resort edukacji nie ma obowiązku ani formalnego mandatu realizować pod nazwą i w kształcie zdefiniowanym w polityce rozwojowej.

Doceniamy, że wdrażana przez Ministerstwo Edukacji Narodowej reforma programowa (Reforma26 „Kompas Jutra”) oraz nowy przedmiot Edukacja Obywatelska (od roku szkolnego 2025/2026) uwzględniają wybrane wątki globalne i obywatelskie. MEN pozostaje kluczowym partnerem merytorycznym, jednak jego działania nie zastępują edukacji globalnej w pełnym, rozwojowym rozumieniu — obejmującym edukację pozaformalną i nieformalną, uczenie się przez całe życie oraz działania adresowane do

dorosłych — która pozostaje domeną współpracy rozwojowej i nie może zostać zredukowana do jednego przedmiotu szkolnego.

3. Ranga edukacji globalnej wynika ze zobowiązań międzynarodowych Polski

Ranga tego obszaru wynika wprost ze zobowiązań przyjętych przez Rzeczpospolitą Polską, w szczególności:

- Celu Zrównoważonego Rozwoju 4.7 Agendy 2030 ONZ (wiedza i umiejętności na rzecz zrównoważonego rozwoju, praw człowieka, obywatelstwa globalnego);
- Europejskiej Deklaracji o Edukacji Globalnej do 2050 r. (Deklaracja Dublińska, GENE, 4 listopada 2022 r.), której Polska jest sygnatariuszem — zobowiązującej państwa do rozwijania krajowych strategii, wsparcia edukatorów oraz zapewnienia „adekwatnego, dostępnego i przewidywalnego” finansowania;
- zrewidowanej Rekomendacji UNESCO z 2023 r. w sprawie edukacji na rzecz pokoju, praw człowieka i zrównoważonego rozwoju (przyjętej przez 194 państwa, w tym Polskę) — z pierwszym raportem z wdrożenia wymaganym do 15 listopada 2026 r.;
- Deklaracji z Maastricht w sprawie edukacji globalnej (2002 r., Centrum Północ-Południe Rady Europy) oraz corocznego Tygodnia Edukacji Globalnej, koordynowanego przez to Centrum (edycja 2026: 16–22 listopada);
- Konkluzji Rady Unii Europejskiej z 21 czerwca 2022 r. o transformacyjnej roli edukacji na rzecz zrównoważonego rozwoju i globalnego obywatelstwa (dok. ST 10345/2022) oraz ram GCED UNESCO i kompetencji globalnych OECD.

4. Wzmocnienie edukacji globalnej służy celom Strategii polskiej polityki zagranicznej 2026–2030

Pragniemy z całą mocą podkreślić, że edukacja globalna nie tylko nie jest sprzeczna z nowym, realistycznym kierunkiem polskiej polityki rozwojowej — jest **jednym z najsukuteczniejszych narzędzi realizacji jego celów**. W obecnym kontekście, naznaczonym rywalizacją narracji, presją migracyjną i wojną informacyjną, jej znaczenie nie maleje, lecz rośnie.

Po pierwsze, edukacja globalna buduje **odporność społeczną na dezinformację i manipulację informacyjną** — cel horyzontalny Strategii wobec rosyjskich zagrożeń hybrydowych. Ucząc krytycznego myślenia, weryfikacji źródeł i rozumienia złożonych współzależności międzynarodowych, wyposaża obywateli w kompetencje, które są dziś realną **inwestycją w bezpieczeństwo państwa**; to właśnie deficyt takich kompetencji czyni społeczeństwa podatnymi na obce operacje wpływu.

Po drugie, edukacja globalna wzmacnia **wiarygodność Polski** jako dojrzałego i przewidywalnego donatora — w OECD DAC, w sieci GENE i w Unii Europejskiej — co bezpośrednio wspiera aspirację Polski do współdecydowania o kierunkach polityki unijnej. Po trzecie, podtrzymuje **społeczne poparcie dla oficjalnej pomocy rozwojowej**, tłumacząc obywatelom, że stabilizacja krajów partnerskich przekłada się na polskie bezpieczeństwo — migracyjne, gospodarcze i surowcowe. Bez zrozumienia tych zależności trudno o trwałe społeczne przyzwolenie na wydatki rozwojowe.

Mamy przy tym pełną świadomość, że kontekst, potrzeby i zasoby finansowe uległy zasadniczej zmianie i że utrzymanie stanu dotychczasowego nie jest ani możliwe, ani

pożądane. Dlatego apelujemy nie o zachowanie dawnego kształtu edukacji globalnej, lecz o jej świadome włączenie w realizację nowych priorytetów — jako instrumentu bezpieczeństwa, odporności i wiarygodności Rzeczypospolitej.

5. Skala regresu finansowego

Według publicznie dostępnych danych alokacja na konkurs „Edukacja globalna” wynosi w 2026 r. ok. 1 mln zł — wobec ok. 28,4 mln zł na konkurs pomocy rozwojowej i 15 mln zł na pomoc humanitarną, co oznacza ok. 3,5% budżetu filaru rozwojowego. Skala środków na ustawy III filar Polskiej pomocy podlegała przy tym gwałtownym wahaniom (1,5 mln zł w 2018 r., brak konkursu w 2020 r., 0,46 mln zł i zaledwie cztery projekty w 2023 r.). Obecny poziom finansowania stwarza wysokie ryzyko niespójności z celami Strategii w zakresie budowy odporności społecznej i przeciwdziałania dezinformacji, a usunięcie z Programu zobowiązania do krajowej strategii utrwala tę niestabilność.

6. Apel

Mając powyższe na uwadze, apelujemy do Pana Ministra o zachowanie i wzmocnienie edukacji globalnej w aktualizowanym Programie, w szczególności o:

- 1) przywrócenie zobowiązania do opracowania krajowej strategii (dokumentu strategiczno-operacyjnego) edukacji globalnej wraz z ramami koordynacji międzyresortowej — zgodnie z rekomendacją przeglądu GENE i Deklaracją Dublińską;
- 2) utrzymanie potwierdzonej ustawowo właściwości MSZ / Krajowego Koordynatora Współpracy Rozwojowej za edukację globalną oraz doprecyzowanie — a nie scedowanie na resort edukacji — podziału zadań między MSZ a MEN;
- 3) przywrócenie komponentu wolontariatu oraz standardów jakości edukacji globalnej (przeciwdziałanie stereotypom, katalog wartości, rozwój myślenia krytycznego);
- 4) wyraźne uwzględnienie edukacji formalnej, pozaformalnej i nieformalnej oraz uczenia się przez całe życie, a także równorzędnej roli organizacji pozarządowych jako realizatorów działań;
- 5) zabezpieczenie stabilnego i przewidywalnego finansowania edukacji globalnej, w tym określenie minimalnej, corocznej rezerwy budżetowej na ten cel, adekwatnej do jej roli w budowaniu odporności społecznej.

Jako organizacja wyspecjalizowana w edukacji globalnej deklarujemy pełną gotowość do współpracy eksperckiej i udziału w wypracowaniu odpowiednich zapisów; jesteśmy również gotowi do spotkania w tej sprawie. Wyrażamy przekonanie, że uwzględnienie powyższych postulatów wzmocni — a nie osłabi — spójność i skuteczność polskiej współpracy rozwojowej oraz pozwoli Polsce rzetelnie wywiązać się z przyjętych zobowiązań międzynarodowych. Szczegółowe propozycje zmian brzmienia poszczególnych zapisów przekazujemy w załączonym formularzu. Będziemy wdzięczni za uwzględnienie niniejszego stanowiska w podsumowaniu konsultacji.

Z wyrazami szacunku,

Michał Tuczański

Prezes Zarządu

Fundacja Edukacji Globalnej — Global Education Foundation

Wykaz przywołanych dokumentów

1. GENE — About / definicja sieci — <https://www.gene.eu/> ; katalog członków — <https://www.gene.eu/members>
2. GENE, Global Education in Poland — National Report (przegląd partnerski, 2010) — <https://www.gene.eu/s/GE-Poland.pdf> ; profil Polski — <https://www.gene.eu/ge-profile-poland>
3. Europejska Deklaracja o Edukacji Globalnej do 2050 r. (Deklaracja Dublińska), GENE (2022) — <https://www.gene.eu/declaration>
4. Cel Zrównoważonego Rozwoju 4.7, Agenda 2030 ONZ — <https://sdgs.un.org/goals/goal4>
5. UNESCO, Rekomendacja w sprawie edukacji na rzecz pokoju, praw człowieka i zrównoważonego rozwoju (2023) — <https://www.unesco.org/en/legal-affairs/recommendation-education-peace-and-human-rights-international-understanding-cooperation-fundamental>
6. Deklaracja z Maastricht (2002) i Tydzień Edukacji Globalnej — Centrum Północ-Południe Rady Europy — <https://www.coe.int/en/web/north-south-centre>
7. Konkluzje Rady UE z 21.06.2022 r., dok. ST 10345/2022 — <https://data.consilium.europa.eu/doc/document/ST-10345-2022-INIT/en/pdf>
8. Ustawa z dnia 16 września 2011 r. o współpracy rozwojowej (Dz.U. 2025 poz. 1460) — <https://sip.lex.pl/akty-prawne/dzu-dziennik-ustaw/wspolpraca-rozwojowa-17742752>
9. Edukacja globalna w Polsce — Polska pomoc, gov.pl — <https://www.gov.pl/web/polskapomoc/edukacja-globalna-w-polsce>